

Murádin Jenő

A nagybányai Hollósy-iskola névsorai

Közép- és Kelet-Európa legjelentősebb művésztelepe, a nagybányai festőkolónia köztudottan Hollósy Simon küldetészerű kezdeményezésére kelt életre. Ő volt az a karizmatikus vezető, elhivatott művészpédagógus, aki müncheni magániskoláját megismételt nyári táborozásokra hazahozta.

1896 az alapítás éve. A máramarosi születésű Hollósy akkor már tíz éve jól működő festőiskolát tartott fenn a bajor fővárosban. München az akadémizmus fellelője volt, az ő szabadiskolája azonban éppen a merev sémák ellen hadakozva terelte a fiatalok figyelmét az újító eszmékre, a Párizs felől érkező sugallatokra. A nagybányai kolónia-alapítás gyakorlati eredményei mutatták meg azután, hogy milyen irányt vett a műteremből a szabadba lépő festészet.

Hollósyék nyári táborozásából művésztelep alakult, a kolónia művészete pedig Kelet felé közvetítette s fölerősítette az impresszionizmus felé mutató, majd azt is meghaladó eredményeket.

Hollósy hat éven át, 1896 és 1901 között jött le növendékeivel és művésztársaival Nagybányára. Távozása után hazaivá honosult a festőiskola és művésztelep: Réti István, Ferenczy Károly, Thorma János, Grünwald Béla vállalták fönntartását. Működését a kolónia csak évtizedekkel később, a második világháború előestéjén kényszerült megszüntetni.

A Hollósy-iskola ideje jóval kevésbé föltárt, mint a kolónia életének későbbi szakasza. Magyarázata egyszerű: Hollósy nem vezetett adminisztrációt, nem hagyott feljegyzéseket az iskoláról. Ez a csupa hév, csupa szenvedély festő egyszerűen nem ismerte a bürokráciát. Ezzel szemben a kolónia későbbi szakaszából nemcsak pontos névsorok, jegyzőkönyvek maradtak fenn, hanem a négy tanár egyike, Réti István tanúként és krónikásként követte a művésztelep történetének minden változását.

A művészettörténeti kutatás megújuló figyelemmel fordul a kolóniaalapítás előzményei, a Hollósy-iskola úttörő eredményei felé. Több újabb keletű tanulmány tesz kísérletet az eredmények mélyebb megértésére, Hollósy művészpédagógusi munkájának, iskolája kezdeményező szerepének értékelésére. A föltárások egyik fő akadályja azonban éppen abban áll, hogy forrásaink szegényesek, nehéz kihámozni a valóságot a Hollósy-kört mindig körüllebegő legendákból. A kutatóknak már az első lépésnél gondot okoz a Hollósy-iskola hiányos névsora. Réti István csonka, esetenként emlékezetből rekonstruált névsorokat tett közzé; ezek hiányosságára maga figyelmeztetett.¹

Hollósy távozása után nyolc évvel, 1909-ben közölt először Réti számszerű adatokat a kolónia kezdeti éveiről.² Megjegyzi, hogy csak az első és harmadik évről (1896, 1898) van névsora, a többiről mindössze szám szerinti följegyzése „Hollósy közlései szerint”. Névsorok csak a kolónia 1912-es jubiláris kiállítása idején kapnak helyet egy összegező munkában, a Réti István és Börtsök Samu összeállította (a kolóniáról magvas tanulmányt közlő) katalógusban.³ Az 1897. és 1901. évekre emlékezetből összeállított hiányos

¹ Réti István: *A Nagybányai művésztelep*. Bp. 1954. 324—325.

² Réti István: *Tizenégy esztendő a nagybányai festőkolónia életéből*. Nagybánya és Vidéke (a továbbiakban NV). 1909. október 17., 24., 31.

³ *A nagybányai jubiláris kiállítás illusztrált katalógusa*. Összeállította Börtsök Samu és Réti István. Nagybánya 1912.

kimutatások utalnak, míg a fennmaradó két évről egyáltalán nincs adat. Végül soron ez a névsor került be Réti István 1954-es, már idézett posztumusz kötetébe. Ott a különbség annyi, hogy az 1899-es évre egy csoportkép nyomán rekonstruálták a növendékek jelenlétét. A Hollósy-iskolát ábrázoló fényképfelvételről a tanítványok azonosítását dr. Rózsaffy Dezső — a növendékek egyike — végezte el, s azt Réti emlékezetéből még néhány névvel kiegészítette. Végül Mezei Ottónak a művésztelpről írt tanulmánya⁴ és Raoul Șorban Hollósy-monográfiája⁵ tett közzé jegyzetanyagában bővített névsorokat.

Jelen adatközlés az iskolai névsorok lehetséges kiegészítését kísérli meg: az eddig föltárt adatokat egészíti ki levéltári források és a korabeli sajtó közlései nyomán.

Levéltári adatokat azért találtunk, mert Hollósy és festőiskolai segítőtársa, Grünwald Béla levelezést folytatott a nagybányai városvezetéssel. Nagybánya polgármestere és a városi törvényhatóság járt közbe azért, hogy a Hollósy-iskola növendékei ingyen vasúti jegyet kapjanak a nyári leutazásra, s azért is, hogy 1897-től állami támogatással segítsék a kolónia fenntartását. Mindez természetesen megkívánta, hogy a város vezetősége tájékozódjék Hollósy terveiről, adatokat kapjon egy-egy év eredményeiről, az iskola látogatottságáról.⁶ A Münchenből Nagybányára küldött leveleket Hollósy és Grünwald közösen írta alá (amíg Grünwald 1898 végén ki nem vált az iskola vezetéséből), feltételezhető azonban, hogy a névsorok összeállítására Grünwald vállalkozott. Nemegyszer a sajtó is (1899-ben kimutathatóan) a városi adminisztrációtól kapott összesítő adatokat a Hollósy-iskola látogatottságáról.⁷

A most közzétett névsoroknál a gyakran elírt, fonetikus vagy hibásan lejegyzett nevek azonosítására törekedtem. Számon tartott alkotóknál ez természetesen könnyen ment. Nehezebb vagy lehetetlen volt az azonosítás a többiek esetében, hiszen számos olyan növendék látogatta a kor magániskoláit, akik olykor csak kedvtelésből jelentkeztek, vagy mostoha sorsuk messze sodorta őket a művészpályától. A korabeli följegyzések magyaros vagy németes névátírását az esetek többségében nem változtattam meg; ismertebb alkotók nevével tértem el inkább ettől a gyakorlattól. A teljes átírás különben is lehetetlen vállalkozás lenne, hiszen az iskola a nemzetiségi mozaik képét mutatta. Hollósy iskolájában együtt voltak magyarok, németek, oroszok, lengyelek, de akadt a növendékek között amerikai, spanyol és gyarmati angol is. Nem választottam külön a névsorban a Hollósy-iskola tényleges növendékeit a Nagybányára jött, iskolán kívül dolgozó kortárs alkotóktól, mert ez nem minden esetben volt lehetséges.

Végül dőlt betűkkel szedve közlöm azoknak a nevével, akiket a Réti-könyv névsorain kívül sikerült azonosítani. Réti István idézett könyve ugyanis 170 nevet tüntet föl, nekem a kutatás eredményeként ehhez még 241-et sikerült hozzáírnom. Eszerint a Hollósy-iskola hat esztendeje alatt összesen 411-en látogatták a nagybányai nyári kurzusokat — az évenkénti statisztikai jelenlétet véve alapul. Ez pedig már meg is haladja a Hollósy, illetve Réti számszerű becslését, a 353-ban megjelölt összlétszámot.

Bizonytalanságok, kétségek fölmerültek a névsorok összeállításánál. Föltételezhető, hogy néhány növendék csak szándékát jelezte (s ennek a sajtóban már nyoma maradt), de ténylegesen nem jött le Nagybányára. Másrészt tudunk olyan alkotóról, így a művész-

⁴ Mezei Ottó: *Nagybánya*. H.n. [1984] 81—86.

⁵ Șorban, Raoul: *O viață de artist*. Buc. 1986. 199—201.

⁶ Hollósy Simon és Grünwald Béla jelentése a festőiskoláról Nagybánya város tanácsához, 1897. október 14. Eredetije elveszett, közli az NV. 1897. október 17. L. még a Nagybányai Állami Levéltár Nagybánya város Levéltárában: A festőiskola iratanyaga.

⁷ A *Hollósy-festőiskola...* NV. 1899. április 9.

pályán sikereket elért Góth Mórictól, aki életrajzának adatai szerint Nagybányán is tanult, de itt-tartózkodása idejét nem sikerült meghatározni.

Pontosító adatok még fölbukkanhatnak.

A németes alaposságú Thième—Becker-lexikon⁸ és más enciklopédiák adatközlése segített hozzá, hogy azonosíthassam a névsorokban előforduló, később ismertté vált, de a magyar művészeti történetírás figyelmébe nem került több alkotó nevét. Így derült ki, hogy a Hollósy-iskolából milyen sokan maradtak meg a művészpályán; sokkal többen (!), mint a nagybányai festőiskola későbbi növendékei. A névsor teljessége nélkül sorolom föl az alábbiakat⁹: Aichinger Albert müncheni rézkarcoló (sz. 1866), Blum Leonhard német arcképfestő (sz. 1857), Eichler Reinhold Max festő és illusztrátor (sz. 1872), Harrach Hans Albrecht firenzei festő (sz. 1873), Jagerspacher Gustav müncheni festő, Kardorff Konrad festő és rézkarcoló, Krzyzanowski Konrad varsói akadémiai tanár, korának legjobb lengyel arcképfestője (sz. 1872), Liebmann Alexander berlini festő és grafikus (sz. 1871), Loose Max lipcsei festő (sz. 1869), Multerer Franz müncheni festő (sz. 1864), Nussbaum Jacob frankfurti festő és litográfus (sz. 1873), Okun Eduard varsói festő és rajzoló (sz. 1872), Scharf Victor bécsi festő (sz. 1872), Uhl Emil cseh származású brüsszeli festő (sz. 1864), Wieden Ludwig bécsi akadémiai tanár, jeles portré- és tájképfestő.

1896

Auskerin (orosz-lengyel)
Austein Benjamin (orosz)
 Belányi Viktor (Nagyszombat)
Bury Max (Genf)
 Cohn Fowler Charles (Calcutta)
Csuzy Károly
 Deák Lajos
 Eichler Reinhold Max (német)
 Ferenczy Károly
 Genehr Max (német)
 Glatz Oszkár (Budapest)
 Goldstein Lajos (orosz-lengyel)
 Grósz Móric (Szatmár)
 Grünwald Béla
Guillemot Ödön
Havas Béla (Páncota)
 Hollósy Simon
Horthy Béla
 Johnson Eduard (Boston)
 Joó Béla
Kallós Ede
 Kardorff Konrad von (Berlin)
 Kemenszky Árpád

Kiszely József (Liptószentmiklós)
 Kubinyi Sándor (Debrecen)
Kunffy Lajos
 Liebmann Alexander (Berlin)
Lottermoser
 Mály József
Meisl G.
 München [Mikes] Ödön (Besztercebánya)
 Nussbaum Jacob (Frankfurt/M.)
 Papp Gábor (Kolozsvár)
Pottner Emil (Braunschweig)
 Réti István
 Rottermoser Ulrich (német)
 Rudnay Gyula (Budapest)
 Scharf Victor (Bécs)
 Schwarz Georg (Berlin)
 Szenes Fülöp (Budapest)
 Szereszewski Rufin (Odessza)
 Szlányi Lajos
 Tegyei Lajos
 Thorma János
Tóth-Molnár Ferenc (Szeged)
 Troitsch Walter (München)
Verona Artúr (Brăila)

⁸ Thième Ulrich—Becker Felix: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*. Leipzig 1907—1947.

⁹ Itt sorolom fel azokat a további cikkeket, amelyeket az NV hasábjain a Hollósy-iskolára, illetőleg kiállításaira vonatkozóan találtam: *Különfélék*. 1896. május 10.; *Hollósy Simon mester iskolája*. 1897. május 2. *A Hollósy-iskola*. 1897. július 18.; *A nagybányai festőművészek...* 1898. november 13.; H.I.: *Festőművészeink kiállítása*. 1899. szeptember 10.; *A festők kiállítása...* 1899. szeptember 17.; *Üdv a nagybányai festőiskolának*. 1900. május 13.; *A Hollósy-iskola kiállítása*. 1900. október 14.; *A nagybányai festőkölónia kiállítása...* 1901. október 6.

Weil Adolf (New York)
Wolf Károly (Pankota)

1897

Ács Ferenc
Aichinger Albert (München)
Belányi Viktor
Blum Leonhard (München)
Bonte Philip
Braun Lipót (Bécs)
Bury Max
Cohn-Fowler Charles
Csók István (Sárbogárd)
Degenhard János (Ausztrália)
Diamant Lázár (Szmirna)
Domanszky
Emenegger János (Bázel)
Farág József (Esztergom)
Ferenczy Károly
Fürst Zsigmond (Németpalánka)
Glatz Oszkár
Goetz Adalbert [Richard?]
Goldmann Salamon [Lázár?] (Odessza)
Goldstein Lajos
Grünwald Béla
Harrach Alber gr.
Havas Béla
Heinzmann Edwin (Saalfeld)
Hermann Nándor (Budapest)
Herrer Cézár (Andalúzia)
Hollósy Simon
Holtzer Károly
Horthy Béla
Jagerspacher Gusztáv (Gmunden)
Kardorff Konrad
Kaufmann Péter (Varsó)
Keil Frigyes (Észak-Németország)
Keleti Gábor (Budapest)
Kischkovsky Kamilla (Kijev)
Kischkovsky Szaniszló (Kijev)
Kiszely József
Kubinyi Sándor
Laurant Edward (Varsó)
Laurens Michel
Lenkey Ödön (München)
Liebmann Alexander
Loose Max (Szászország)
Lutzenbacher János (Budapest)
Marczinovszky Eduárd
Mareck Oszkár
Margitay Jabab
Márk Lajos
Mikó Pálma

Multerer Franz (München)
Münich [Mikes] Ödön
Nussbaum Jacob
Nyilasy Sándor (Szeged)
Nyitrai József
Okum Edmund [Okun Eduard?] (Varsó)
Ocum Edmundné (Varsó)
Ősztonky
Pallavicini Alfréd
Papp Gábor
Plechl Béla (Nagybecskerek)
Pottner Emil
Queck Ábris (Drezda)
Raczka Artúr (Linz)
Ravici Basil
Réti István
Ritter Viktor
Sänger Johann von (München)
Scharf Victor
Schimler Ignác (Braunschweig)
Schlemensohn György (Odessza)
Schwarz Georg
Szabó Artúr
Szalay János (Varsó)
Szenes Fülöp
Szeremley Gyula
Szereszewski Rufin
Szlányi Lajos
Tegyey Lajos
Thorma János
Tóth-Molnár Ferenc
Uhl Emil (Csehország)
Verona Artur il Conte
Vöetter Miksa (München)
Waner Hein (München)
Weil Adolf
Wolf Károly
Wünsch József (Bécs)
Zemplényi Tivadar

1898

Band Michael (Odessza)
Benes Pál
Cohn-Fowler Charles
Csók István
Engelhard Alajos (Bécs)
Farág József
Ferenczy Károly
Ferkai Jenő (Budapest)
Frischauf Ferenc (Budapest)
Fuchs Károly (Bécs)
Glatz Oszkár
Goldmann Salamon [Lázár?]

Goldstein Lajos
 Goldstein Lázár (Odessza)
 Grätzer Alfréd (Gross-Sterlitz)
 Griglevsky
 Grósz Móric
 Grsebin Georg [Simon?] (Odessza)
 Grünwald Béla
 Hermann [Honti] Nándor (Budapest)
 Herrer Cézár
 Hídvégi Géza (Miskolc)
 Hollósy Simon
 Horthy Béla
 Hradil [Halász] Elemér (Miskolc)
 Jagerspacher Gusztáv (München)
 Jancsó Jenő (Nagyvárad)
 Károlyi Lajos (Szeged)
 Keményffy Jenő (Budapest)
Kiss Kálmán (Kalocsa)
 Kiszely József
 Kláber Gyula (Sopron)
 Kóber Leó (Budapest)
 Kogan Sigesmond
Kriglewsky Alexander (Varsó v. Krakkó)
 Krzyzanowski Konrad (Kijev)
Koziranowsky Alfons (Kijev)
 Kubinyi Sándor
 Kubricki József (Varsó)
 Kuzsinyovsky (lengyel)
 Lenkey Ödön
 Lutzenbacher János (Varsó)
 Maleczky József (Varsó)
Maticska Jenő (Nagybánya)
 Mátrai Lajos (Budapest)
 Mérő István (Déva)
 München [Mikes] Ödön
 Nyilasy Sándor
 Plechl Béla
 Pollacsek József (Budapest)
Ravici Bazil (Bukarest)
 Reichl Kálmán (Budapest)
 Rerrich Béla (Budapest)
 Réti István
Robert Leonard
 Rusicky [Rusiecki?] (lengyel)
Sathowsky Stanislaus (Petersburg)
Seirzinsky (Varsó)
 Skvirtsinsky (lengyel)
 Stulkerz Anna (Odessza)
Symansky (Nyizsnyij-Novgorod)
 Szalay János
 Szálkovsky (lengyel)
 Székely Andor (Budapest)
 Szenes Fülöp
 Szeremley Gyula

Szereszewski Rufin
 Takács Zoltán (Nagysomkút)
 Tamás Imre (Brassó)
 Thorma János
 Tóth László (Budapest)
 Wieden Ludwig

1899

Balogh József (Miskolc)
 Belányi Viktor
 Bihari Lajos (Budapest)
Brach E. (Budapest)
Cohn-Fowler Charles
Coulin Arthur (Nagyszeben)
 Czapek Brúnó (Budapest)
 Csók István
Dvorzak Sigmond (Krakkó)
 Epstein [Erdei] Viktor (Budapest)
Felber Károly (Svájc)
 Ferenczy Károly
Ferkai Jenő
 Finkelstein S. (Odessza v. Varsó)
 Frischauf Ferenc
Fuchs Károly
Fürst Zsigmond
Goetz Adalbert [Richard?]
 Góth Móréné
 Grósz Móric
 Grsebin Georg [Simon?]
 Grünwald Béla
 Herrer Cézár
 Hollósy Simon
 Konti Nándor
 Hradil Elemér
 Jagerspacher Gusztáv
Jancsó Jenő
 Kacz Endre (Komárom)
Károlyi Lajos
Király F. (Budapest)
Klein Jenő (Nagyvárad)
Kober Leó
Kogan Sigesmond
Krzyzanowski Konrad (Varsó)
Lambert H. (München)
Löwith Augusztá (Bécs)
Lutzenbacher János (Szob)
Lüders Emilie (Lübeck)
Maticska Jenő
Mayr Albert (München)
 Mészáros Gyula (Mezőtúr)
 München [Mikes] Ödön
 Nagy Vilmos (Budapest)
Olszewsky Mária (Varsó)

Olszewsky Richard (Varsó)
Polgár Márton (Budapest)
Réti István
Richter Tadeusz (Varsó)
Rózsaffy Dezső (Budapest)
Rudnay Gyula
Schubert Béla (Budapest v. Bécs)
Schütt Emma (Weimar v. Budapest)
Siligai Ferenc (Budapest)
Späth Artúr br. (Bajorország)
Stágl Rezső (Budapest)
Stark F. (Budapest)
Szalay János
Szeremley Gyula
Takács Zoltán
Tamás Imre
Thorma János
Trovotinszky L. (Budapest)
Vesztróczy Manó (Budapest)
Virágh Gyula (Ungvár)
Voss Bertram br. (Szilézia)
Weissenberg Mária (Odessza)
Weiden Ludwig
Zichy István gr. (Somogy m.)
Zsoldos Gyula (Szentés)

1900

Balogh József
Blum Anna
Blum Leonhard
Csók István
Dittrich Zoltán (Budapest)
Dobosinszky
Dvorzak Sigmond
Epstein [Erdei] Viktor
Faragó József
Felber Károly
Ferenczy Károly
Flottow Ernő
Frischauf Ferenc
Gaspartz Elemér
Glatz Oszkár
Goldstein Hersch
Grsebin Georg [Simon?]
Grünwald Béla
Hollósy Simon
Hollósy Simonné
Horthy Béla
Hradil Elemér
Hradil Margit
Jagerspacher Gusztáv
Kardorff Konrád
Klein Jenő

Kocsis György
Kormány Károly
Krzyzanowski Konrad
Kubinyi Sándor
Lohwag Ernest in (Bécs)
Maticska Jenő
Mayr Albert
Mészáros Gyula
Nyilasy Sándor
Oberndorfer Rudolf
Olsewsky Boleslav
Olsewsky Mária
Réti István
Richter Tadeusz
Rózsaffy Dezső
Rudnay Gyula
Schubert Béla
Stágl Rezső
Szalay János
Szergejev Mária
Takács Zoltán
Tamás Imre
Thorma János
Török Jenő (Budapest)
Újházy Berta
Újházy Sándorné
Veith Margarethe (Bécs)
Walter Ernő
Wieden Ludwig
Wimtrier [Czigány] Dezső
Wipfern (Bécs)

1901

Abramovits Henriette
Aronstein Berta
Back Viktor
Balogh József
Belányi Viktor
Benkovich Guido
Bernstein Stephanie
Blum Anna
Blum Leonard
Czigány Dezső
Csók István
Dittrich Zoltán
Dobosinszky
Dobosinszkaia
Epstein Viktor
Faragó József
Felber Károly
Ferenczy Károly
Frischauf Ferenc
Gaspartz Ilona

Glatz Oszkár
Goldstein Effraim
Gröh Béla
Grünwald Béla
Handel József
Hartung Wanda
Heldrich Babette
Herrer Cézár
Helmberger Adolf
Hídvégi Géza
Hollósy Simon
Homulács I.
Hradil Elemér
Hradil Margit
Horthy Béla
Kallós Ede
Kacz Endre
Kemenczky Árpád
Kemper Miklós
Kocsis György
Korsenowsky Stanislav
Kariewsky Stanislav
Komoróczy Iván
Krutsányi József
Kubinyi Sándor
Landschreiber Marcus
Lanow Mária
Lohwag Ernesztin

Malinowsky Hedvig
Markovsky Leó
Maticska Jenő
Mehmert Hermann
Ninlsielska Victoria
Novák Andor
Nyilasy Sándor
Olsewsky Boleslav
Omelustaia Antónia
Pelczynski Czeslav
Piato József
Réti István
Rózsaffy Dezső
Rudnay Gyula
Schönberg Jacob
Seifmann Johann
Stágl Rezső
Székelly Andor
Sergejev Mari
Szigeti Jenő
Szőri József
Thorma János
Veith Margarethe
Weiden Ludwig
Walter Ernő
Wurnul Fanny
Zichy István gr.